

Ewaluacja w szkole – najistotniejsze zmiany w nadzorze pedagogicznym

Sposób sprawowania nadzoru pedagogicznego w Polsce został zasadniczo zmieniony Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października z 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. 2009 nr 168, poz. 1324). Zasady prowadzenia nadzoru opierają się obecnie przede wszystkim na rozdzieleniu jego trzech funkcji: kontroli przestrzegania prawa, wspomagania pracy szkół i placówek oraz nauczycieli w ich działalności oraz ewaluacji pracy szkół i placówek. Najbardziej istotną zmianą, którą wprowadzono rozporządzeniem, było zdefiniowanie jednolitych wymagań państwa wobec wszystkich szkół i placówek oświatowych. Wymagania te zostały opisane w taki sposób, by szkoły i placówki mogły realizować je, dostosowując do własnych potrzeb i możliwości.

Jak podkreśla Grzegorz Mazurkiewicz, „Wprowadzony model nadzoru oparto na założeniu, że szkoła może zmieniać społeczeństwo, a odpowiednie działania państwa mogą motywować szkoły (i inne placówki oświatowe) do podejmowania wartościowych inicjatyw edukacyjnych” (Mazurkiewicz, 2011). Ewaluacje zewnętrzne są więc prowadzone w szkołach/placówkach od dwóch i pół roku. Do końca lipca 2012 zrealizowano ich ponad 4800. Z badań prowadzonych w ramach projektu „Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły” wynika, że zdecydowana większość dyrektorów i nauczycieli pracujących w szkołach/placówkach, gdzie przeprowadzono ewaluację zewnętrzną, rozumie jej założenia, cele i zasady. Respondenci wskazują również potrzebę wykorzystywania wyników i wniosków z ewaluacji do wyznaczania kierunków rozwoju szkoły/

placówki oraz podejmowania konkretnych działań i decyzji, które mogą przyczynić się do podnoszenia jakości jej pracy. Ewaluacja zewnętrzna postrzegana jest również jako proces demokratyczny, obiektywny, oparty na partnerstwie i współpracy (Kołodziejczyk, 2011).

Dlaczego trzeba wprowadzać zmiany w nadzorze pedagogicznym? Wymagania jako drogowskaz dla szkół/placówek

Świat mknie do przodu, zmiany społeczne i gospodarcze zachodzą w tak szybkim tempie, że trudno za nimi nadążyć. Ciągłe przeobrażenia gospodarcze i społeczne powodują wzrost oczekiwań w stosunku do efektów pracy szkół. Współcześnie wiedza teoretyczna zdobyta w procesie kształcenia staje się niewystarczająca, ważniejsze okazują się umiejętności wykorzystania jej w praktyce – do rozwiązywania problemów, umiejętności komunikacji, współpracy, pra-

cy w grupie, elastycznego funkcjonowania na rynku pracy. Jeżeli więc chcemy rozwijać społeczeństwo i kraj, musimy przede wszystkim rozwijać edukację. W ostatnich latach wprowadzono więc szereg ważnych zmian w prawie, wpływających na funkcjonowanie systemu oświaty w Polsce.

Najważniejsze z punktu widzenia dyrektorów szkół były zmiany zapisane w Ustawie o systemie oświaty (Dz.U. 1991 nr 95, poz. 425 z późn. zm.) i Rozporządzeniach Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego (Dz.U. 2009 nr 4, poz. 17, z późn. zm.) i kształcenia w zawodach (Dz.U. 2012 nr 0, poz. 184), pomocy psychologiczno-pedagogicznej (Dz.U. 2010 nr 228, poz. 1457) oraz we wspomnianym rozporządzeniu dotyczącym nadzoru pedagogicznego. Przed szkołami stoi więc szereg wyzwań, które muszą podjąć, aby przygotowywać mł-

dych ludzi do wkroczenia w dorosłe życie. Realizacja wyzwań stawianych szkole/placówce przez współczesny świat jest możliwa dzięki wymaganiom określonym przez państwo w 2009 roku. Wymagania te nie mogą być stałe, muszą zmieniać się wraz z otaczającym światem i jego potrzebami.

Patrząc na poziom spełniania wymagań przez szkoły i placówki, można stwierdzić, że większość z nich realizuje je na poziomie wysokim (B) i bardzo wysokim (A) – a więc zadania zostały zrealizowane. Aby podkreślić znaczenie modyfikacji wymagań dla efektywności procesu kształtowania jakości pracy polskich szkół, warto przytoczyć definicję ewaluacji sformułowaną przez prof. Henryka Mizerka: „Ewaluacja jest specyficznym rodzajem stosowanych badań społecznych. Jej zadaniem jest dostarczanie wiedzy służącej działaniu. W ewaluacji najbardziej istotne znaczenie ma proces gromadzenia/pozyskiwania wiedzy użytecznej w praktyce” (Mizerek, 2010).

Wprowadzenie zmian w wymaganiach stawianych przez państwo szkołom/placówkom ma więc istotne znaczenie dla podnoszenia jakości ich pracy. Wymagania te – aby mogły skutecznie pomagać w wyznaczaniu kierunków działań – muszą dawać możliwość autonomicznego kształtowania działań podejmowanych przez

szkołę w celu ich realizacji. Warto zastanowić się, co uznają one za istotne, na jakie obszary pracy szkoły zwracają uwagę, w jaki sposób – poprzez odpowiednie działania – wpłyną na rozwój i funkcjonowanie szkoły/placówki.

Wymagania dla szkół opisane w [projekcie rozporządzenia](#) podkreślają znaczącą rolę koncepcji pracy szkoły dla jej funkcjonowania nakierowanego na podejmowanie działań racjonalnych i akceptowanych przez całą społeczność szkolną. Jak podkreśla Danuta Elsner: „Posiadanie koncepcji jest jednym z warunków skuteczności działania – trzeba najpierw wyobrazić sobie to, co zamierzamy zrobić, i uporządkować zadania według obranych kryteriów (na przykład pilności, ważności, wykonalności, posiadanych zasobów itp.), zanim cokolwiek zaczniemy robić. Opracowanie koncepcji wiąże się z myśleniem o przyszłości, czyli o tym wymiarze czasu, w którym jeszcze nic się nie zdarzyło i w którym wiele można, oraz uruchamia myślenie twórcze i sprawia, że stajemy się kreatorami jutra oraz inspiratorami rozwoju” (Elsner, 2012).

Szkoła, zgodnie z brzmieniem nowego wymagania, jest zobowiązana do realizowania koncepcji pracy ukierunkowanej na rozwój uczniów. Aby możliwe było spełnianie tego wymagania na poziomie podstawowym,

koncepcja pracy szkoły i wszystkie jej modyfikacje powinny wynikać ze wspólnej refleksji, w ramach której uwzględnia się potrzeby rozwojowe uczniów, oczekiwania środowiska i specyfikę pracy danej szkoły. Koncepcja musi być znana i akceptowana przez uczniów, rodziców i nauczycieli, a działania podejmowane w szkole mają zmierzać do jej realizacji. Aby spełniać to wymaganie na poziomie B, rodzice oraz uczniowie muszą współdziałać ze szkołą w realizacji koncepcji.

Dla właściwej pracy szkoły ważna jest dobra organizacja procesów edukacyjnych. W wymaganiu **Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się** zwrócono uwagę na planowanie procesów edukacyjnych w sposób służący rozwojowi uczniów. Podkreślono również potrzebę tworzenia klimatu sprzyjającego uczeniu się i wyrabianiu postaw wobec tego procesu. Odpowiedzialność za kształtowanie atmosfery uczenia się nałożono zarówno na nauczycieli, jak i na uczniów. Uwydatniono także rolę świadomości uczniów w zakresie stawianych przed nimi celów uczenia się oraz formułowanych wobec nich wymagań.

Nauczyciele, aby realizować to wymaganie, powinni stosować różnorodne metody pracy z uwzględnieniem potrzeb pojedynczego ucznia, grupy uczniów oraz klasy. Ważnym zadaniem postawionym przed na-

Jak zainteresować uczniów astronomią w szkole podstawowej, gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej?

Krzysztof Gołębiowski, Mariusz Kamiński,
Krzysztof Rochowicz, Bogdan Sobczuk
Warszawa: **Ośrodek Rozwoju Edukacji**, 2012

►uczycielami jest też motywowanie uczniów do aktywnego nauczania wspieranie ich w sytuacjach trudnych oraz kształtowanie ich umiejętności uczenia się. Podkreślono również potrzebę udzielania informacji zwrotnej o postępach w nauce oraz oceniania ucznia w sposób pozwalający na wspieranie uczenia się i planowanie indywidualnego rozwoju.

Aby szkoła mogła osiągnąć wysoki poziom spełniania tego wymagania, musi organizować procesy edukacyjne tak, by umożliwić uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i nauczanych przedmiotów w celu lepszego rozumienia świata, społeczności lokalnej i globalnej. W takiej szkole uczniowie powinni być współautorami procesu uczenia się oraz brać współodpowiedzialność za własny rozwój. Powinno się tworzyć w niej warunki pozwalające na uczenie się od siebie nawzajem oraz stosować nowatorskie rozwiązania służące rozwojowi uczniów.

Właściwa edukacja stanowi podstawę rozwoju ludzkości. Sukces gospodarczy i społeczny krajów w XXI wieku zależy od tego, czy będą potrafiły wykształcić swoich obywateli tak, aby byli oni przygotowani do radzenia sobie w stale zmieniającym się świecie. Wiąże się to przede wszystkim z koniecznością wyposażenia absolwentów szkół w odpowiednie kompetencje. Przy-

gotowanie ich do radzenia sobie z wyzwaniami społeczeństwa informacyjnego oraz korzystania z możliwości jakie ono stwarza zostało zapisane wśród najważniejszych celów poszczególnych systemów edukacji w Europie (Eurydice, 2005). Kompetencji kluczowych, wykorzystywanych do samorealizacji i rozwoju osobistego, integracji społecznej i zatrudnienia oraz bycia aktywnym obywatelem, potrzebują wszyscy ludzie.

W Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE) państwom członkowskim UE zaleca się rozwijanie oferty kompetencji kluczowych w ramach strategii uczenia się przez całe życie (ang. *lifelong learning*). Kompetencje kluczowe są definiowane w tym dokumencie jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. W większości krajów wcielono w życie programy, które kształtują te umiejętności. Znalazło to również wyraz w naszej reformie oświaty.

W nowej podstawie programowej uwzględniono kształcenie kompetencji kluczowych zapisanych jako umiejętności. Umiejętności kluczowe (uniwersalne, ponadprzedmiotowe) znalazły się także w podstawie programowej kształcenia w zawodach.

W szkołach spełniających wymaganie **Uczniowie nabywają kompetencje określone w podstawie programowej** na poziomie podstawowym zwraca się uwagę na realizację podstawy programowej zgodnie z zalecanymi warunkami jej realizacji oraz z uwzględnieniem osiągnięć ucznia z poprzednich etapów edukacyjnych. Szkoła taka musi monitorować osiągnięcia edukacyjne każdego ucznia, zaś uczniowie sami powinni nabywać kompetencji określonych w podstawie programowej. Szkoły realizujące to wymaganie na poziomie wysokim podejmują – w wyniku diagnozy i różnorodnych analiz – działania przyczyniające się do wzrostu efektów uczenia się i osiągnięcia przez uczniów różnorodnych sukcesów edukacyjnych. Uczniowie, którzy ukończyli szkołę spełniającą wymaganie na poziomie wysokim, powinni odnosić sukcesy na wyższym etapie kształcenia oraz na rynku pracy.

Uczniowie muszą być aktywnymi uczestnikami procesu nauczania. Rolą nauczyciela jest wspieranie ich indywidualnej nauki, pozwalanie im na znalezienie własnego rozwiązania problemu oraz uwzględnianie ich preferencji w wyborze metod stosowanych na lekcji. Ważne, aby uczniowie doświadczali możliwie największej i najbardziej różnorodnej liczby ról społecznych – umożliwi im to późniejsze dokonanie wyboru spośród ról oferowanych przez społeczeństwo ►

►„Otrzymujemy ważną pomoc dydaktyczną w postaci poradnika (...) Uważam, że poradnik będzie bardzo pomocny w pracy nauczycieli z zainteresowanymi uczniami, może również pomóc w przygotowaniu bardziej atrakcyjnych lekcji fizyki, geografii czy przyrody (...). Autorzy proponują bardzo różnorodne formy pracy z uczniami, rozwijające ich zainteresowania astronomiczne: od prostych obserwacji, rysunków, poprzez obserwacje za pomocą specjalistycznego sprzętu, ćwiczenia wykorzystujące programy komputerowe do zaawansowanych problemów i zadań na poziomie olimpiady astronomicznej. Są zabawy dla małych dzieci oraz ćwiczenia dla starszej młodzieży. Zawarte w poradniku rysunki i mapki są niezbędne i pomocne” (Barbara Dłużewska, fragmenty recenzji poradnika).

▶ i uniknięcie sytuacji przypisania do roli bez motywacji jej pełnienia. Aktywność w nauczaniu to aktywność myślowa, stanowiąca niezbędny warunek gwarantujący pełne poznanie wiedzy, zrozumienie, przyswojenie oraz umiejętne jej wykorzystanie. To taka postawa psychiki i intelektu, w której przejawia się zainteresowanie dla zdobywanej wiedzy, dzięki emocjonalnemu zaangażowaniu wzrasta bowiem zapał i chęć do nauki. Uczeń staje się współorganizatorem nie tylko życia społeczno-samorządowego, lecz także życia lekcyjnego. Tak pojęte uaktywnianie to nieodłączny atrybut procesu nauczania.

Efektywność nauczania zawsze była ściśle uzależniona od aktywności uczniów oraz metod i form aktywizowania używanych przez nauczyciela. Wymaganie **Uczniowie są aktywni** skupia się na pracy szkół, motywującej uczniów do podejmowania przez nich różnorodnych aktywności służących ich rozwojowi. W szkołach realizujących wymaganie na poziomie podstawowym aktywność uczniów powinna przejawiać się w zaangażowaniu w prowadzone w szkole zajęcia, zadaniem nauczycieli jest natomiast stwarzanie im możliwości korzystania z różnorodnych form aktywności. W szkołach, w których realizację tego wymagania można oszacować na poziomie wysokim, uczniowie inicjują i realizują różnorodne działania na

rzecz rozwoju własnego, szkoły, społeczności lokalnej, potrafią także zaangażować w te inicjatywy inne osoby, mają wpływ na kształtowanie szkolnej rzeczywistości.

W ramach realizacji wymagania **W szkole/placówce kształtuje się postawy zgodne z wartościami i normami społeczeństwa demokratycznego** w zakresie podstawowym zwrócono uwagę na potrzebę uzgadniania wartości i norm spójnych z wartościami społeczeństwa demokratycznego. Podkreślono, że przyjęte w szkole wartości powinny być obecne w życiu szkoły, a normy – przestrzegane przez wszystkich członków jej społeczności. Działania podejmowane przez szkołę mają zapewniać uczniom bezpieczeństwo, zarówno fizyczne, jak i psychiczne. Relacje pomiędzy wszystkimi członkami społeczności szkolnej muszą być oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu. Uwzględniono również konieczność współpracy uczniów w ramach realizacji przedsięwzięć będących wynikiem szkolnej samorządności. W szkołach spełniających to wymaganie na poziomie wysokim to uczniowie, rodzice i nauczyciele mają wpływ na obowiązujące w szkole normy i wartości.

W szkołach powinny być tworzone warunki i sytuacje, które pozwalają na edukację uczniów nakierowaną na ich indywidualne

potrzeby i możliwości. Ważne jest zapewnienie każdemu dziecku rozwoju zgodnego z nimi oraz wsparcia w zakresie realizacji jego potrzeb. Wszelkie formy indywidualizacji powinny bazować na rozpoznawaniu i wykorzystaniu potencjału dziecka. Jeśli nauczyciel pozwoli mu na osiągnięcie sukcesu na miarę jego możliwości, wówczas ma ono szansę na dalszy rozwój.

W wymaganiu **Szkoła/placówka wspomaga rozwój uczniów, uwzględniając ich indywidualną sytuację** zwrócono uwagę na potrzebę rozpoznawania sposobów uczenia się uczniów, ich zdolności, możliwości psychofizycznych, potrzeb i sytuacji społecznej. Zajęcia pozalekcyjne należy dostosowywać do rozpoznanych potrzeb uczniów. Realizowane w szkole działania antydyskryminacyjne mają uwzględniać różnorakie przesłanki dyskryminacji. Szkoła powinna współpracować z podmiotami środowiska odpowiedzialnymi za wspomaganie dzieci i młodzieży, zgodnie z potrzebami i sytuacją społeczną uczniów.

Szkoły wypełniające to wymaganie na poziomie wysokim powinny podejmować działania indywidualizujące proces edukacji w odniesieniu do każdego ucznia. Zajęcia pozalekcyjne organizowane w szkole muszą być różnorodne i wspierające rozwój wszystkich uczniów. Działania antydyskry-

Poradnik dla nauczyciela Rozwijanie zainteresowań i zdolności matematycznych uczniów klas I–III szkoły podstawowej

**Iwona Fechner-Sędzicka,
Barbara Ochmańska, Wiesława Odrobina**
Warszawa: **Ośrodek Rozwoju Edukacji**, 2012

„Książka jest praktycznym poradnikiem dla nauczyciela, który chce rozwijać zainteresowania i uzdolnienia matematyczne swoich uczniów. Zawiera propozycje wielu zadań, zabaw i gier, które rozwijają różne aspekty myślenia matematycznego i są adresowane do dzieci, które mają różny poziom wiadomości i umiejętności z matematyki” (dr Małgorzata Skura i Michał Lisicki, fragment recenzji poradnika).

[Publikacja do pobrania](#)

▶ minacyjne powinny odnosić się do różnorodności i specyfiki środowiska szkolnego oraz obejmować całą społeczność szkolną. Wsparcie, które uczniowie otrzymują w szkole, należy organizować w sposób adekwatny do ich potrzeb.

Współpraca nauczycieli poprawia jakość i efektywność procesu nauczania – wspólna koordynacja własnych strategii nauczania i optymalne wykorzystywanie zasobów szkoły podnoszą jakość kształcenia. Współpraca ta może przybierać różne formy: wspólne nauczanie, uczestniczenie w rozwoju zawodowym, wymienianie się materiałami dydaktycznymi, regularne rozmowy o uczniach, potrzebach szkoły, sposobach i formach nauczania itp. Nauczyciele mogą również obserwować swoją pracę i wspierać się w realizacji zadań szkoły.

Wymaganie **Nauczyciele współpracują w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych** podkreśla istotę takiej współpracy. Szkoły, by spełnić to wymaganie na poziomie podstawowym, muszą współpracować w organizowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych. Szczególną uwagę zwrócono tutaj na potrzebę współpracy nauczycieli pracujących w jednym oddziale. Wszystkie zmiany wprowadzane w szkole w zakresie przebiegu procesów edukacyjnych powinny być efektem wspólnych

ustaleń między nimi. W szkołach wypełniających wymagania na poziomie wysokim nauczyciele wspomagają się w ulepszaniu własnej pracy, doskonalą w zakresie pracy zespołowej oraz autoewaluacji.

W wymaganiu **Promowana jest wartość edukacji** zwraca się uwagę na kształtowanie pozytywnego klimatu dla uczenia się uczniów i nauczycieli. W szkołach spełniających wymagania na poziomie podstawowym kształtuje się postawy uczenia się przez całe życie, skierowane do każdego ucznia. Realizowane są również działania promujące wartość uczenia się, które są adresowane do wszystkich członków społeczności szkolnej. W szkołach spełniających to wymagania na poziomie wysokim do promowania wartości edukacji wykorzystywane są informacje o losach absolwentów, a działania podejmowane przez szkołę promują wartość edukacji w społeczności lokalnej.

Rodzice stanowią istotną część społeczności szkolnej, dlatego mają prawo aktywnie włączać się w życie szkoły, do której chodzi ich dziecko. Nauczyciele i rodzice powinni być partnerami, a podstawą ich współpracy muszą być wzajemne zaufanie, akceptacja i rzetelna informacja. Ich czynna współpraca ze szkołą przyczynia się do zwiększenia efektywności procesu nauczania. Wymaga-

nie **Rodzice są partnerami szkoły** podkreśla znaczenie i rolę rodziców we współpracy ze szkołą. Warunkiem spełniania tego wymagania na poziomie podstawowym jest stworzenie im możliwości wyrażania opinii o funkcjonowaniu szkoły, które powinny być wykorzystywane do doskonalenia jej pracy. Szkoła powinna współpracować z rodzicami na rzecz rozwoju dzieci oraz angażować ich w proces współdecydowania o jej sprawach. W szkołach spełniających to wymagania na poziomie wysokim realizowane są inicjatywy rodziców na rzecz rozwoju uczniów oraz szkoły.

Nauczanie powinno być powiązane z działaniami podejmowanymi na rzecz środowiska lokalnego. W otoczeniu szkoły znajdują się wartościowe zasoby, których wykorzystanie może sprzyjać rozwiązywaniu indywidualnych problemów uczniów, może motywować ich do praktycznego używania wiedzy oraz tworzyć nowe możliwości rozwoju uczniów, szkoły i społeczności lokalnej. Wykorzystywanie zewnętrznych zasobów edukacyjnych jest dla współczesnej szkoły prawdziwym wyzwaniem.

W wymaganiu **Wykorzystywane są zasoby szkoły i środowiska na rzecz wzajemnego rozwoju** zwraca się uwagę na konieczność prowadzenia diagnozy potrzeb i zasobów szkoły oraz środowiska, w celu zaspokaja-

X Jubileuszowa Ogólnopolska Konferencja Socjoterapii

W dniach 27–30 września 2012 r. odbędzie się X Jubileuszowa Ogólnopolska Konferencja Socjoterapii *Po prostu razem*, organizowana przez Ogólnopolską Sekcję Socjoterapii przy Polskim Towarzystwie Psychologicznym, Pracownię Alternatywnego Wychowania z Łodzi, Krakowskie Stowarzyszenie Ocalić Szansę oraz Stowarzyszenie Ocalić Szansę – SOS z Wrocławia. Konferencja skierowana jest do osób, które chcą pogłębić swoją wiedzę o tym, jak uczyć dzieci bycia razem lub bycia w grupie, a jednocześnie nie tracić poczucia niezależności i odrębności w globalnym świecie.

[Szczegółowe informacje](#)

nia ich oraz podejmowania działań na rzecz wzajemnego rozwoju. W szkołach spełniających wymaganie na poziomie podstawowym wykorzystuje się zasoby środowiska, zaś inicjatywy na jego rzecz podejmowane są w sposób celowy i zaplanowany. W szkołach spełniających wymaganie na poziomie wysokim natomiast, podejmując działania na rzecz rozwoju uczniów, wykorzystuje się zasoby środowiska z uwzględnieniem potrzeb każdego z nich, a współpraca szkoły ze środowiskiem wpływa na ich wzajemny rozwój.

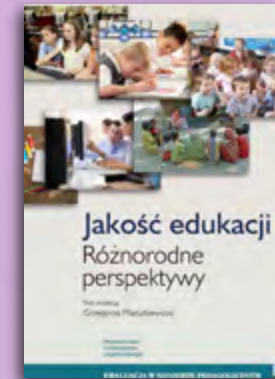
Egzaminy zewnętrzne są podsumowaniem efektów kształcenia po kolejnych etapach edukacji. Proces analizowania wyników egzaminów jest jednym z elementów działalności szkoły, które mają odpowiedzieć nauczycielom, zespołom nauczycielskim i radzie pedagogicznej, czy działania podejmowane w szkole umożliwiają każdemu uczniowi uzyskanie wyniku na miarę jego możliwości. Analizy wyników egzaminów zewnętrznych powinny umożliwiać także podejmowanie decyzji o tym, jakie działania należy wdrożyć w szkole, aby osiągnięcia uczniów były coraz wyższe oraz wykorzystywały ich potencjał i możliwości. Aby w pełni widzieć pracę szkoły, mieć kompletny obraz jej działań oraz uzyskać informacje o jakości jej pracy, w procesie podejmowania decyzji niezbędne jest korzystanie z innych badań.

Wymaganie **Szkoła, organizując procesy edukacyjne, uwzględni wnioski z analizy wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego, egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych** podkreśla istotę monitorowania i analizowania działań prowadzonych przez szkołę. Zwrócono również uwagę na potrzebę modyfikacji działań podejmowanych przez szkołę w oparciu o wyniki analiz z uwzględnieniem jej rzeczywistych potrzeb. Szkoły spełniające wymaganie na poziomie podstawowym muszą analizować wyniki egzaminów zewnętrznych oraz ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej. Analizy te powinny prowadzić do formułowania wniosków i rekomendacji stanowiących podstawę dla nauczycieli do planowania i podejmowania dalszych działań. W szkole, która będzie spełniać wymaganie na poziomie wysokim, powinno się wykorzystywać i prowadzić różne badania adekwatne do jej potrzeb. Podkreślono również potrzebę badania losów absolwentów oraz osiągnięć uczniów.

Zarządzanie szkołą powinno skupiać się na celach i wartościach edukacyjnych. Troska o nie służy dobru edukacyjnemu ucznia. Podstawowym warunkiem osiągnięcia przez szkołę celów edukacyjnych jest zwięk-

szczenie autonomii, również w zakresie zarządzania, dla lepszej edukacji uczniów przez stwarzanie odpowiednich warunków do zaspokajania ich zróżnicowanych potrzeb. Istotnym elementem zarządzania w szkole jest zarządzanie nauczaniem. Jego celem powinno być stworzenie każdemu uczniowi warunków do rozwoju z uwzględnieniem jego potrzeb i możliwości w optymalny sposób. Jak wskazuje Jan Łuczyński: „w kierowaniu nauczaniem konieczne jest odejście od obecnie dominującego administrowania na rzecz edukacyjnego zarządzania. W dzisiejszej szkole kierowanie nauczaniem wciąż nosi więcej znamion centralnego planowania niż współczesnego menedżerowania” (Łuczyński, 2011).

W wymaganium **Zarządzanie szkołą służy jej rozwojowi** już na poziomie podstawowym zwrócono uwagę na potrzebę skoncentrowania się na nauczaniu i uczeniu się w procesie zarządzania. Podkreślono również potrzebę tworzenia odpowiednich warunków do realizacji tych procesów. Działania dyrektora szkoły spełniającej to wymaganie na poziomie D (podstawowym) muszą służyć indywidualnej i zespołowej pracy nauczycieli oraz ich doskonaleniu zawodowemu. Ewaluację wewnętrzną, z której wnioski mają być wykorzystywane do rzeczywistego doskonalenia pracy szkoły, dyrektor ma obowiązek przeprowadzać, ▶

Jakość edukacji Różnorodne perspektywy

Grzegorz Mazurkiewicz (red.)
Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2012

Kluczowym elementem sprawowania nowego nadzoru pedagogicznego są wymagania państwa wobec szkół i placówek oświatowych. Sposobom ich spełniania przyglądają się wizytatorzy do spraw ewaluacji. Obszary pracy szkoły wpisane w wymagania są przedmiotem dyskusji o jakości edukacji na całym świecie, o czym można przeczytać w kolejnych artykułach książki. Teksty te zachęcają do rozmowy o celach edukacji, nie tylko globalnie ale przede wszystkim w konkretnych szkołach, których głównym zadaniem powinno być podnoszenie jakości pracy z uczniem.

[Publikacja do pobrania](#)

▶ współpracując z nauczycielami. W tym wymaganiu zwrócono również uwagę na celowość wykorzystywania wniosków z wewnętrznego i zewnętrznego nadzoru w procesie skutecznego zarządzania szkołą.

W szkołach spełniających to wymaganie na poziomie wysokim proces zarządzania powinien prowadzić do podejmowania nowatorskich działań, wdrażania innowacji i eksperymentów. Zwraca się również uwagę na demokratyzację procesu decyzyjnego – w podejmowanie decyzji dotyczących funkcjonowania powinni być zaangażowani nauczyciele, inni pracownicy szkoły, rodzice oraz uczniowie. Działania dyrektorów mają wpływać na zwiększenie potencjału przywódczego uczniów i nauczycieli oraz przyczynić się do budowania sieci wsparcia dla szkół z uwzględnieniem ich rzeczywistych potrzeb i możliwości. Zarządzanie szkołą musi być spójne z koncepcją jej pracy oraz uwzględniać potrzeby i możliwości środowiska, w którym funkcjonuje.

Modernizacja nadzoru pedagogicznego ma dwa główne cele – rozwój systemu edukacji oraz doskonalenie pojedynczych szkół i placówek oświatowych. Celem nadrzędnym proponowanych zmian jest wdrożenie takich rozwiązań w systemie nadzoru pedagogicznego, które zagwarantują jego efektywne sprawowanie, sprzyjające roz-

wojowi szkół i placówek. Ważne dla usprawnienia procesu ewaluacji zewnętrznej jest zmniejszenie liczby wymagań oraz opisanie ich bez grupowania obszarami. Zmiana ta pozwoli na prowadzenie ewaluacji problemowych w odniesieniu do wymagań pogrupowanych w sposób pozwalający na badanie określonych zagadnień. Ewaluacje prowadzone bez wyraźnego podziału na obszary będą w spójniejszy sposób opisywały działania szkoły podejmowane w celu realizacji poszczególnych wymagań, otrzymamy dzięki temu bardziej przejrzysty obraz szkoły/placówki.

Ewaluacja wewnętrzna szyta na miarę

Ważnym elementem funkcjonującego obecnie nadzoru pedagogicznego jest również ewaluacja wewnętrzna prowadzona przez dyrektora szkoły we współpracy z nauczycielami. Jej wyniki mają służyć ciągłej poprawie pracy szkoły/placówki oraz przyczynić się do jak najlepszego rozwoju uczniów i wychowanków. Staje się ona jednym z filarów zmodernizowanego systemu nadzoru pedagogicznego, aktualnie sprawowanego w polskich szkołach i placówkach oświatowych. Jej nadrzędnym celem jest wsparcie konkretnej szkoły w rozwoju i podnoszeniu jakości jej pracy. Aby ten cel osiągnąć, niezbędna jest autorefleksja i analiza własnych działań dokonywana przez na-

uczycieli i dyrektorów szkół w ramach wewnętrznej samooceny.

Ewaluacja wewnętrzna powinna być elementem codziennej praktyki szkolnej i dostarczać informacji, które pomogą dyrektorowi i nauczycielom podejmować uzasadnione decyzje, co do działalności i organizacji pracy szkoły/placówki. Ewaluacja wewnętrzna ma więc kluczowe znaczenie dla doskonalenia jakości ich pracy. Jej wyniki z jednej strony mają służyć ciągłemu rozwojowi szkoły/placówki oraz rozwojowi uczniów, a z drugiej – stanowić ważne uzupełnienie ewaluacji zewnętrznej, dokonywanej przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny. W celu podejmowania racjonalnych działań zmierzających do podniesienia jakości pracy szkoły/placówki niezbędne jest wzbudzenie refleksji nad wymaganiami.

Dla odpowiedniego planowania ewaluacji wewnętrznej i efektywnego wykorzystania zebranych informacji do zarządzania szkołą/placówką, niezbędne jest zinternalizowanie wymagań. Znając specyfikę konkretnych szkół i rozumiejąc wymagania państwa wobec nich, widzimy użyteczność wymagań dla rozwoju tej konkretnej szkoły/placówki. Ewaluacji wewnętrznej nie można prowadzić w oderwaniu od wymagań państwa, jednak, podobnie jak w kontekście ewa-

Efektywna ewaluacja w praktyce

Zapraszamy do obejrzenia filmu promującego szkolenia dla dyrektorów i nauczycieli przygotowujące do prowadzenia ewaluacji w praktyce.

[Obejrzyj film](#)

luacji zewnętrznej, powinny być one dla szkoły rodzajem drogowskazu, punktem odniesienia dla jej pracy. Wymagania mogą stanowić podstawę do określenia przedmiotu ewaluacji, nie powinny go jednak ograniczać. Dlatego też we wspomnianym projekcie rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego wprowadzono jedynie zapis wskazujący na potrzebę prowadzenia ewaluacji wewnętrznej w odniesieniu do zagadnień uznanych w szkole/placówce za istotne. Ewaluacja wewnętrzna powinna pomagać nauczycielom, dyrektorowi oraz szkole w pozyskiwaniu informacji o jakości pracy i skuteczności podejmowanych działań. Przedmiot ewaluacji wewnętrznej powinien wynikać z rzeczywistych potrzeb szkoły. Zmiana ta jest doskonałą okazją do prowadzenia ewaluacji wewnętrznej w szkołach/placówkach w sposób umożliwiający pozyskiwanie użytecznych informacji oraz wykorzystywanie ich do dosko-

nalenia własnej pracy w zakresach, które rzeczywiście takiej poprawy wymagają. Jak podkreśla Grzegorz Mazurkiewicz, „Każda szkoła i placówka ma prawo do samodzielnego podejmowania decyzji co do celów i zakresu ewaluacji wewnętrznej prowadzonej w danej instytucji” (Mazurkiewicz, 2010).

Wprowadzane zmiany w wyraźniejszy sposób podkreślają demokratyczność i autonomiczność procesu ewaluacji wewnętrznej oraz znaczenie zespołu ewaluacyjnego odpowiedzialnego za jej realizację. Do zadań dyrektora szkoły w procesie planowania ewaluacji będzie należało jedynie określenie – do 15 września każdego roku szkolnego – przedmiotu i terminu realizacji ewaluacji wewnętrznej. Planowanie, projektowanie, przeprowadzenie, opracowanie oraz wykorzystanie wyników i wniosków z ewaluacji wewnętrznej to zadania nauczycieli, realizo-

wane w ramach demokratycznych ustaleń.

Realizacja nadzoru pedagogicznego zapewni możliwość pozyskiwania obiektywnych informacji pozwalających na pełną ocenę działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności szkoły/placówki. Dane pozyskane w wyniku sprawowania nadzoru pedagogicznego, oprócz informacji dla pojedynczej szkoły/placówki o jakości jej pracy, mogą być wykorzystywane także w kształtowaniu polityki oświatowej państwa. Nadrzędnym celem wszystkich proponowanych zmian jest wdrożenie takich rozwiązań w systemie nadzoru pedagogicznego, które zagwarantują jego efektywne sprawowanie, sprzyjające rozwojowi szkół i placówek.

Emilia Kowalczyk-Rumak

Bibliografia

Elsner D., (2012), *Koncepcja pracy szkoły. Nowe rozwiązania dla starych problemów*, [w:] Mazurkiewicz G. (red.), *Jakość w edukacji*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | *Kompetencje kluczowe. Realizacja koncepcji na poziomie szkolnictwa obowiązkowego*, (2005), Warszawa: Eurydice. | Kołodziejczyk J., (2011), *Recepcja procesu ewaluacji zewnętrznej w szkołach i placówkach edukacyjnych*, [w:] Mazurkiewicz G. (red.), *Ewaluacja w nadzorze pedagogicznym. Refleksje*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | van Lamoen B., *Nowa edukacja na XXI wiek. Jak tworzyć trwałe sieci powiązań i wspólnoty?* źródło internetowe. | Łuczyński J., (2011), *Zarządzanie edukacyjne a wychowanie uczniów w szkole*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | Mazurkiewicz G., (2010), *Po co szkołom ewaluacja?*, [w:] Mazurkiewicz G. (red.), *Ewaluacja w nadzorze pedagogicznym. Autonomia*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. | Mazurkiewicz G., (2011), *Ewaluacja w nadzorze pedagogicznym. Model i system wartości*, [w:] Niemierko B., Szmigiel M.K. (red.), *Ewaluacja w edukacji. Koncepcje, metody, perspektywy. Materiały z XVII Krajowej Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej*, Kraków: PTDE. | Mizerek H., (2010), *Efektywna autoewaluacja w szkole – jak ją sensownie zaprojektować i przeprowadzić?*, [w:] Mazurkiewicz G. (red.), *Ewaluacja w nadzorze pedagogicznym. Autonomia*, op. cit.

